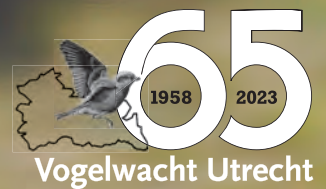

de kruisbek

jaargang 66 | nummer 1 | februari 2023

De scholekster

Niet voor niets staat de scholekster bekend als 'Bonte Piet': hij is nogal uitbundig uitgedost en maakt vaak een hoop kabaal. Maar omdat ze ook heel zorgzaam zijn, kunnen scholeksters als enige steltlopersoort jongen grootbrengen in de stad. We trapen het jaar van de scholekster af met een kleurrijk portret.

Feiten en cijfers over de scholekster

Wetenschappelijke naam

Haematopus ostralegus

Engelse naam

Eurasian oystercatcher

Bijnaam

Bonte Piet

Lengte

40-45 cm

Spanwijdte

80-85 cm

Gewicht

400-700 gram

Levensduur

maximaal 40 jaar

Zang

luid en schel, te-piet, te-piet, piet, piet met fluitende en trillende tonen

---

Voorkomen

standvogel in Nederland, verblijft 's winters vooral aan de kust, broedt ook in het binnenland, steeds vaker in de stad

---

Broedparen (2013-2015)

35.000-43.000

Winteraantallen (2013-2015)

170.000-190.000

Portret van een geëmancipeerde steltloper

Henk Leenaers

Na 2008 is 2023 het tweede jaar van de scholekster. Het gaat dan ook slecht met deze kustvogel. Het aantal broedparen neemt sinds de jaren 90 af met zo'n 5% per jaar en bedraagt volgens de laatste cijfers nog maar 30.000. Grofweg 70% van de oorspronkelijke populatie is inmiddels uit ons land verdwenen. Toch is de kans dat je een scholekster ziet nu groter dan ooit. Scholeksters hebben namelijk ontdekt dat hun broedsucces in de stad veel groter is dan aan de kust of op het platteland. Van elke zes broedparen, broedt er inmiddels één in de stad, bij voorkeur op platte daken met grind. Er zijn zelfs onderzoekers die voorspellen dat de scholekster over 40 jaar een stadsvogel is, net als de merel en de mus. **Waarom de scholekster in het buitengebied achteruitgaat, lees je in het kader 'Optelsom van problemen'. Hier staan we stil bij het uiterlijk en het gedrag van deze 'Bonte Piet'.**

Moderne taakverdeling

Broeden er scholeksters op je dak of in de buurt, dan kan je dat nauwelijks ontgaan. Niet alleen verdedigen ze hun territorium nogal agressief en luidruchtig, met hun bonte kleuren zijn het ook zeer opvallende verschijningen. Ze zijn ongeveer even groot als een gewone ekster (maar geen familie), ze hebben een zwart-wit verenkleed en een lange oranje snavel, roze poten en een rode rand om hun ogen. In

een populair radioprogramma beschreef een expert het uiterlijk van de scholekster laatst als 'een in elkaar gestampte ooievaar'. Behoorlijk accuraat, maar dan wel een geëmancipeerde ooievaar met moderne opvattingen over de taakverdeling binnen het huwelijk! Want anders dan bij normale ooievaars dragen beide geslachten evenveel bij aan het huishouden: mannetjes-scholeksters vervullen ook zorgtaken, zoals broeden en voeden. En vrouwtjes helpen mee bij het bouwen van het nest en het verdedigen van het territorium - gebruikelijk de taken van mannetjes.

Wachten op wormpjes

Dat scholeksters steeds vaker in de stad broeden, komt door hun, voor steltlopers unieke, zorgzame inborst. Scholeksters voeden namelijk hun kroost. Kuikens van alle andere steltlopers, waaronder kieviten en grutto's, zijn nestvlinders. Dat houdt in dat ze direct nadat ze uit het ei zijn gekropen zélf op zoek moeten naar voedsel. Maar omdat op een plat dak niets eetbaars te vinden is, zijn hun overlevingskansen in de stad nihil. Scholeksterkuikens zijn wat dit betreft beter af: ze hoeven alleen maar te wachten op door hun ouders verzameld voedsel, zoals wormen uit een nabijgelegen berm of grasveldje. Wat ook bijdraagt aan het broedsucces: op een dak ben je redelijk veilig. Vossen en hermelijnen

vormen hier geen bedreiging en vaak is er wel een plekje om je te verschuilen als er een hongerige roofvogel of meeuw in de buurt is. Ook stadsbewoners helpen soms een handje, daartoe gestimuleerd door een website met praktische tips, zoals: dicht open regenpijpen af met een stukje kippengaas (zodat de jongen er niet invallen) en zorg voor beschutting en schaduw (zodat de jongen kunnen schuilen bij hitte of gevaar).

Goede tafelmanieren

's Winters verblijven de meeste Nederlandse scholeksters op de Wadden of in de Zeeuwse delta. Daar leven ze in groepen en voeden ze zich met schelpdieren zoals mosselen en kokkels. Net zoals mensen verschillende strategieën hebben om een tompouce te eten, zo hebben scholeksters verschillende manieren om een mossel te openen. Hoe een specifieke scholekster dat doet, kun je zien aan zijn snavel. Die is stomp als hij schelpen openhakt en beitelvormig als hij ze openwipt. Puntvormige snavels zie je vooral in de zomer, als de scholeksters naar wormen pikken in het gras. Scholeksters worden trouwens niet geboren met een stompe of spitse snavel. De vorm is het gevolg van slijtage en kan zich in enkele weken tijd aanpassen aan een gewijzigd eetpatroon. En omdat scholekstersnavels altijd maar doorgroeien - twee

keer zo snel als de nagels van een mens - zie je nooit een scholekster met een kort, versleten snaveltje. Het openen van een mossel is trouwens behoorlijk lastig. Het

kost jonge scholeksters enkele jaren om het goed te leren. Best een hele tijd, maar hé, hoe lang deed je zelf over het aanleren van goede tafelmanieren?

Optelsom van problemen

In november 2022 organiseerden Vogelbescherming Nederland en SOVON een symposium over de scholekster. Of liever: over onderzoeksprogramma CHIRP, een Engelse afkorting die zoveel betekent als de 'optelsom van alle door de mens veroorzaakte problemen waar deze kustvogel mee kampt'.

Daar is niets te veel mee gezegd. Want de resultaten van dit onderzoek stemmen niet bepaald vrolijk. Zo worden de broedgebieden van de scholekster geplaagd door klimaatverandering (waardoor nesten vaker overstromen), intensieve landbouw (uitgestrekte percelen raaigras in plaats van bloemrijke graslanden) en predatie door roofvogels (die vrij spel hebben in groot-schalig ingerichte, agrarische gebieden).

In de overwinteringsgebieden is de situatie al niet veel beter. Die hebben te lijden onder veelvuldige verstoringen (door strandtoeristen en militaire vliegtuigen), voedseltekorten (door mechanische kokkelvisserij en verdringen van mosselbanken door Japanse oesters) en - je raadt het al - de gevolgen van klimaatverandering (door zeespiegelstijging verdrinken de kwelders in de Waddenzee).

Verzwakte scholeksterpaartjes

Tot overmaat van ramp ontdekten de onderzoekers dat scholeksters die het zwaar hebben in de winter, in het daaropvolgende voorjaar minder broedsucces heb-

ben. Lichamelijk verzwakte vogels hebben namelijk minder reserves - reserves die hard nodig zijn om jongen groot te brengen. De gevolgen van dit zogeheten 'carry-over'-effect zijn enorm: verzwakte scholeksterpaartjes brengen maar eens in de 10 jaar een kuiken groot, terwijl ze dat eens per 2,5 jaar moeten doen om de populatie in stand te houden. Opmerkelijk genoeg is het broedsucces in de stad wél toereikend. Zou dat een oplossing zijn: alle scholeksters naar de stad?

Stormbroedkering

Al kan het initiatief 'Scholekster op het dak' op veel sympathie rekenen, zover willen de aanwezigen tijdens het symposium niet gaan. Maar wat dan wél? Een probleem met zoveel oorzaken vraagt om minstens zoveel maatregelen, zo valt te beluisteren. De ene onderzoeker pleit een betere bescherming van leefgebieden, een ander stelt voor om een stormbroedkering aan te leggen ter bescherming van laaggelegen nesten. Weer een ander wil agrarische gebieden herin-

Scholeksters | Dop Bär

richten. Heel dunnetjes gezaaid is de hoop dat scholeksters zich snel zullen aanpassen, bijvoorbeeld door op hogere plekken te gaan broeden. Misschien moeten we - net als de laatste spreker - wel veel groter denken. Niet alleen om de snel krimpende populatie Bonte Pieten te redden, maar de gehele Nederlandse natuur. Daar is een slordige 500.000 hectare natuurgebied voor nodig, zo schat de spreker uit de losse pols - ongeveer een verdubbeling. En dan niet allemaal losse reservaatjes voor afzonderlijke soorten, maar grote aaneengesloten natuurgebieden boordevol biodiversiteit. Grote problemen vragen om grote oplossingen, zo wil hij maar zeggen, en daarom moeten we nú een vuist maken voor de natuur. Waarvan akte.

Voor wie de presentaties van het scholekstersymposium wil terugkijken, je kunt ze vinden via onderstaande link: <https://tinyurl.com/scholekstersymposium>

Bronnen: <https://www.scholeksterophetdak.nl/> en <https://www.chirpscholekster.nl/>

